

Kültürel Dönemeç: Postmodernizmin Eleştirel İletişim Çalışmalarına Etkisi Üzerine Bir Tartışma

Şafak Etike

Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi

safaketike@gmail.com

Öz

Eleştirel iletişim çalışmaları içerisinde, ekonomi politik yaklaşım ve kültürel çalışmalar arasındaki bölünme, güncel iletişim araştırmalarında eleştirel bilgi üretme iddiasını ve pratiğini derinden etkilemiş ve önemli ölçüde dönüştürmüştür. Bu çalışmada, postmodernist bilim yaklaşımının epistemolojik ve metodolojik iddialarının ve tarihsel maddeci bilim anlayışına getirdiği eleştirilerin söz konusu bölünmede payı olduğu kabul edilmektedir. Bu bağlamda, kültürel çalışmaların ekonomi politikten epistemolojik ve metodolojik kopuşu ile postmodernist epistemoloji ve metodoloji arasındaki örtüşmeler ortaya konulmaya çalışılmaktadır. Bu çalışmanın temel savı, postmodernist eleştirilerin, eleştirel iletişim çalışmalarını kültürel çalışmalar aracılığıyla dönüştürdüğüdür. Bu nedenle bu çalışmanın amacı, postmodernizmin kültürel çalışmaların gelişimi ve dönüşmesinde etkisi üzerine bir tartışma yürütmektir.

Anahtar Kelimeler: Kültürel çalışmalar, iletişim, epistemolojik kopuş, metodoloji, postmodernist etki.

.....

Makale geliş tarihi: 29.3.2018 • Makale kabul tarihi: 15.5.2018.

<http://ilefdergisi.org/2018/5/1/>

ilef dergisi • © 2018 • 5(1) • bahar/spring: 91-109

DOI: ilef.427048

The Cultural Turn: A Discussion on the Effect of Postmodernism on Critical Communication Studies

Şafak Etike

Ankara University Faculty of Communication

safaketike@gmail.com

Abstract

The division in critical communication studies between political economy approach and cultural studies deeply influenced and significantly transformed the assertion and practice of producing critical knowledge in contemporary communication research. In this study, it is argued that the epistemological and methodological claims of postmodern approach to science and the postmodern criticism of historical materialist approach to science have affected this transformation. In this context, this study focuses on the overlaps between postmodern epistemology/methodology and epistemological/methodological break of cultural studies from political economy approach. The main argument of this study is that postmodern criticism has transformed critical communication studies through cultural studies. Thus the aim of this study is to carry out a debate on the influence of postmodernism on the development and transformation of cultural studies.

Keywords: Cultural studies, communication, epistemological break, methodology, postmodern effect.

Güncel eleştirel iletişim çalışmaları içinde, iletişim alanının bilimsel bilgisinin üretilmesine yönelik önemli bazı metodolojik ayrışmalar bulunmaktadır. Bu metodolojik ayrışmanın temelinde kültürel çalışmalar ve ekonomi politik arasındaki tartışma vardır. Marksizmden köklenen eleştirel çalışmaların içerisinde bölünmeyle ve derin bir kopuşla sonuçlanan süreç sosyal bilimlerdeki iki önemli gelişmeyle ilişkilendirilebilir. Bunlardan ilki, Marksizmin krizi², ikincisi de diğer metodolojik geleneklerden, özellikle postmodernizmden, eleştirel çalışmalara yöneltilen eleştirilerdir. Bu bölünmede eleştirel ekonomi politik yaklaşımı temsil edenler, hem ekonomi politiğin hem de kültürel çalışmalar geleneğinin, Curran'ın yaptığı gibi³ neo-Marksizm ile akrabalığının vurgulanmasının aradaki derin ayrımları gizlediğini belirtmektedir.⁴ Çünkü, ekonomi politikçilere göre kültürel çalışmalar, Marksist yanını tümüyle yitirmiştir.⁵ Bu çalışmada, kültürel çalışmaların epistemolojik kopuşunun metodolojik sonuçları üzerinde durulmakta ve bu kopuş üzerinde postmodernizmin metodolojik iddialarının etkili olduğu savunularak, bu etki tartışılmaktadır.

Postmodernist Metodoloji

Günümüz iletişim çalışmalarının çok güçlü bir alanını oluşturan ve eleştirel gelenek içerisinde bilim yaparak bilimsel bilgi üretme iddiasındaki çok

sayıda iletişim araştırmacısının içinde konumlandığı Kültürel alışmalar, Kellner'in ifadesiyle işgal altındadır. Kellner (1999) "Kültürel alışmalar ve Sosyal Teori: Eleştirel Bir Müdahale" başlıklı makalesinde kültürel çalışmaların postmodern dönemine dikkati çekerek postmodern iddiaların ve yöntemlerin kültürel çalışmaları nasıl ele geçirdiğini anlatmakta "kültürel çalışmalar işgal altında" demektedir.⁶

Bu alanın postmodernist yaklaşım⁷ tarafından dönüştürülmesi, bilgiyle kurulan ilişki ve bilim yapma pratiğine ilişkin tutumla ilgili önemli bir kavrayış değişikliği anlamına gelmektedir. Her ne kadar, bazı postmodernistler bir postmodern metodolojiden söz edilemeyeceğini iddia etse de, Rosenau postmodernist metodolojinin genel hatlarını ve eğilimlerinin ortaya konulabileceğini söyler. Bu, farklılıkları öne çıkarmayı savunan, sentez ve genellemeye karşı çıkan bir metodolojidir.⁸

Postmodernist bilim anlayışının, gerçeğin söylemde kurulduğu ve nesnel gerçeğin olmadığı, gerçeğin çoğulculuğu, göreliliği ve asla sabitlenemez ve indirgenemez olduğu gibi ontolojik ve epistemolojik varsayımları önemli metodolojik sonuçlar doğurmuştur. Zihinsel ve dış dünya arasındaki ayrımların kesin olarak reddi katı bir dilsel göreciliğe ve hatta epistemolojik imkansızlığa kadar gittiğinden belirlenim ilişkileri ve nedensellik dolayısıyla nedensel açıklama da reddedilmiřtir⁹. Postmodernist araştırmacıların kullandığı iki yöntem¹⁰, daha eleştirel bir kapasiteyi vurgulayan yapıbozum/yapısöküm ve daha olumlu bir bakış açısını yansıtan post-modern yorum olmuştur.¹¹ Bu yöntemlerin ayrıntılarına girmek, bu çalışmada yürütölen tartışmanın kapsamını aşmakla birlikte, bu yöntemlerin öznelci ve anti-nesnelci oldukları vurgulanmalıdır. Bu yöntemlerde *bireyselleştirilmiş bir kavrayış* söz konusudur. Bu yöntemler anlamın ve bilginin sadece göreliliğine ilişkin postmodernist varsayımla örtüşmektedir. Ancak bireysel bir kavrayıştan söz edilebilirse, bilgiye ilişkin hiçbir tutum ve açıklamanın "geçerli" olmayacağı da varsayılacaktır. Buna göre, herhangi bir metin/ olayın her yorumlayan için yorumu farklı olacağından, bir metin/ olay hakkında sonsuz sayıda yorum yapmak mümkündür ve bunlar arasında hiçbir hiyerarşi kurulamaz.¹² Metnin/ olayın sonsuz olasılık içerisinde radikal bir ilişkisellekle gerçekleşmesi ya da algılanması ve ona ilişkin yorumlar arasından hiçbirinin doğru kabul edilememesi metin/ olay ile ilgili eleştirel bir değerlendirme yapılamamasına da neden olmaktadır. Özetle, kültürel çalışmalar, genelleyici, belirlenimci, indirgemeci ve özcü olmaktan kaçınırken; eklektizmi bir açıklama yöntemi olarak kabul etmişlerdir. Bilimsel yasalar şiddetle reddedilmekte, bunun yerine her

özgül durumun kendi olumsal niteliğini açıklayan önermeler geliştirilebileceği iddia edilmektedir.¹³

Böyle bir metodoloji içerisinde “bilim yapma” pratiği önemli ölçüde dönüşmekte ve “eleştirel” bilgi üretme iddiasını kaybetmektedir. Kültürel çalışmaların bu metodolojik gelenek ile girdiği ilişkiyi tartışmak, iletişim alanında eleştirel bilgi üretme iddiasını güçlendirmek için önemlidir.

Kültürel Çalışmaların Epistemolojik Kopuşu

İkisi de Marksist bir toplum eleştirisi içinden geliştirilen ve geleneksel yaklaşımlara yönelttiği eleştiri ve onlardan radikal kopuşu nedeniyle eleştirel olarak sınıflandırılan ekonomi politik yaklaşım ve kültürel çalışmalar, kapitalist üretim yapısı içinde kültürel pratiklerin açıklanması etrafındaki tartışmada karşı karşıya gelmiştir.¹⁴ Bu geleneğin birinci kuşak öncüleri, E.P. Thompson, Richard Hoggart, ve Raymond Williams’dır. Hoggart ve Williams, Ortodoks Marksist yaklaşımları ve mekanik kültür yorumlarını eleştirmiştir. Onları, toplumsal, siyasal, ekonomik ve ideolojik incelemelerde kültürü yeterince dikkate almamakla ya da gölge bir fenomen olarak görmekle eleştirerek materyalist bir kültür teorisi geliştirmişlerdir.¹⁵

Erken dönem kültürel çalışmaları geliştiren Hoggart, Williams ve Thompson, kültür endüstrisinin ürettiği kitle kültürünün saldırılarına karşı işçi sınıfı kültürünü koruma çabası içindedirler. E. P. Thompson, İngiliz işçi sınıfının kurumları ve mücadeleleri üzerine tarih araştırması yapmaktadır. Hoggart ve Williams da işçi sınıfına odaklanmakta ve kitle kültürüne karşı sosyalist bir eleştiri geliştirerek işçi sınıfı kültürünü savunmaktadır. Hepsisi de işçi sınıfını toplumsal değişimin merkezine koymaktadır. Çalışmaları, kapitalist toplumun eşitsizliklerine karşı, işçi sınıfı içerisinde örgütlenerek değişim için harekete geçme olanaklarını aramaktadır ve bu politik hareketliliklere kavramsal araçlar sunmaktadır. Williams ve Hoggart işçi sınıfının kültürel eğilimlerini ortaya koymaya ve sınıfa yönelik politikalar üretmeye çalışmaktadırlar, çünkü kültürel çalışmaları ilerici sosyal değişimin bir aracı olarak görmektedirler.¹⁶ Dogmatik ve indirgemeci kültür yorumlarına karşı özgül ve görece özerk yapısının altını çizmektedirler.¹⁷ Özetle, İngiliz medya çalışmalarının, başlangıcında, kapitalizm eleştirisi üzerine temellenen bir sorsal içinden inşa edildiği ve kitle iletişimini İngiliz toplumsal ve kültürel ilişkilerinin özgül ve somut tarihsel gelişiminin bir parçası olarak gördüğü söylenebilir.¹⁸

Kültürel çalışmalarda ikinci ve bugünkü kültürel çalışma pratiklerine damgasını vurmuş olan dönem ise, 1960'ların başında, Stuart Hall'un, Hoggart ile birlikte kurucusu olduğu Birmingham Okulu¹⁹ ile başlamıştır. Öncelikle Frankfurt Okulunun geliştirdiği eleştirel teoriye,²⁰ Althusser'in ideoloji ve Gramsci'nin hegemonya kavramsallaştırmalarına başvurulmuştur. Kültürün görece özerkliğine, ideolojik ortamın ve popüler kültür aracılığıyla popüler bilincin biçimlenmesine aracı olduğuna vurgu yapılmıştır.²¹ 1980'lerin başına kadar Marksist bir yaklaşım benimsenmiştir.²² Ancak '60'lar ve '70'ler boyunca sosyal çatışmalar ve yükselen hareketliliğe verilen tepkiler Birmingham içerisinde tartışmalara neden olmuştur.²³ Neo-liberal politikaların şiddetle uygulamaya geçirildiği bu dönemde kültürün maddiliğine ilişkin epistemolojik bir kopuş yaşanmıştır. Kültürel Çalışmalar 1980'lerden itibaren daha çok postmodern ve post-yapısalcı yaklaşımlara dayanmaya başlamıştır.²⁴ Eagleton da 60'lar ve 70'lerde ortaya çıkan ve gelişen kültür kuramının klasik Marksizmin bir eleştirisi olduğunu söylemekte, ama bunun düşmanca değil, yoldaşça bir tepki olduğuna işaret etmektedir. Marksizmi tam olarak terk etmeden toplumsal olanın karmaşıklığını anlamak üzere zenginleştirici metodolojik açılımlar yapılmaktadır. Ancak yine Eagleton'a göre, postmodernizmin etkili hale gelmesiyle, 80 ve 90'lı yıllarda, Marksizm çarpıcı bir biçimde saf dışı edilmiştir.²⁵

Sınıfın Analizden Dışlanması

Eleştirel ekonomi politik yaklaşımın kültürel pratiklerin onlara eşlik eden üretim süreçleri ve ilişkileri analiz edilmeksizin anlaşılacakları iddiası, kültürel çalışmalar tarafından, (post-Marksizmin, Marksizmin indirgemeci bir yorumunu tüm Marksizme atfetmesi gibi)²⁶ "indirgemecilik" ve "ekonomizm" olarak kabul edilmekteydi.²⁷ İlk dönem sınıf kültürü üzerine çıkan ve daha sınıf merkezli analizler yapan kültürel çalışmalar giderek cinsiyet ve etnik köken üzerinde durmaya başladı.²⁸ Çünkü, sınıfın açıklayıcılığını kaybettiği ve belirlenim ilişkilerinin kurulamayacağı varsayımları, tahakküm ve bağımlılık kavramlarının cinsiyet ve ırkı da kapsayacak biçimde genişletilmesiyle sonuçlanmıştır.²⁹ Böylelikle kültürel çalışmalar ırk, cinsiyet, tahakküm ve direniş kavramlarına yönelmiştir.

Post-yapısalcı, postmodern ve post-Marksist dönüşümle birlikte, dilin, düşünce, ideolojinin ve kültürün belirleyiciliği vurgulanmaya başlandı; dilin, düşünce ve kültürün üretim tarzı ve ilişkileriyle olan bağı önce ihmal edildi ve ardından reddedildi. Böylece kültürel incelemeler Marksist kuramsal yapıdan

uzaklaştı. Bu uzaklaşmaya gerekçeler arasında, “ekonomik indirgemecilik, emniyetsiz taban, ekonomik tabanın artık anlamı kalmadığı, çünkü belirleyicinin dil/kültür olduğu” vardır.³⁰

Bu iddialar çerçevesinde Grossberg ve Fiske gibi kültürel çalışmaların önemli isimlerinden postmodern teorinin kültürel çalışmalar içerisine alınmasına yönelik çağrılar dile getirilmektedir. Grossberg hem kültürel çalışmaların, hem de postmodern teorinin belirlenim karşıtlığına, radikal biçimde bağlamcı olduğuna ve ikisinin de bütün verili pozisyon ve anlamların aşırı biçimde yapıbozucu reddine yönelik tavır aldığını söylemektedir. Ona göre, her ikisi de “öz ve nedensellik sorularıyla değil de, etkililik, olasılık koşulları ve aşırı belirlenim ile ilgili sorularla ilgilidir. Her ikisi de güç, hâkimiyet ve dirençle ilgilidir ve ikisi de radikal politikaya ve yeni sosyal hareketlere eklenilebilir. Bu nedenle Grossberg’e göre, postmodern teori ve kültürel çalışmalar arasındaki eklenme olasılığı da çok açıktır.³¹ Fiske de, *Postmodernizm ve Televizyon* çalışmasında, Grossberg’e benzer biçimde, postmodernizmin tamamen reddedilmemesi gerektiğini savunarak, çağdaş kültür konusunda sunduğu “çok özel ve değerli anlayışlar” ve ortaya koyduğu kullanımlar bakımından değerlendirilmesi gerektiğini savunmuştur. Fiske, postmodernizmin toplumsal maddecilik içerisinde temellendirilmesini istemektedir.³² Temel Baudrillardçı tezlerin ve kültürel çalışmaların aşırı uç versiyonlarının böyle bir eklenmeye karşı olduğunun farkında olan Grossberg, olumlu bir postmodernizm gelişimi için çağrıda bulunmaktadır.³³ Kellner, Grossberg’in bu tavrının Dick Hebdige, Angela McRobbie, Ien Ang, Stuart Hall ve İngiliz Kültürel çalışmalarına bağlı diğerlerince de paylaşıldığına dikkati çekmektedir.³⁴

Postmodernizmin kavramlarının ve iddialarının kültürel çalışmalara eklenmesi onun hegemonik gücünün o alanı dönüştürmesiyle sonuçlanmıştır. Bu etki elbette ki sadece *dışsal olarak ele alınamaz*. Marksizm içerisindeki tartışmaların, Marksizmin belirlenimci, indirgemeci ve özcü yorumlarına karşı bizzat Marksizm içerisinde gelişen tepkinin ve eleştirinin de, dolayısıyla içsel çelişkilerin de, etkisi büyüktür. Ancak burada gerçekleşen, Marksizme atfedilen bu belirlenimcilik, özcülük ve indirgemecilik “günahlarından”³⁵ kaçınmak için materyalist bir varlık ve bilgi felsefesinin yerine postmodernizmin ontolojik ve epistemolojik kabullerini geçirmek olmuştur. Ontolojik ve epistemolojik zemindeki kayma metodolojideki farklılaşmanın da temelini oluşturmuştur. Böylece, *kültürel çalışmaların ekonomi-politik yaklaşımdan kopuşunun iki adımından biri, sınıfı toplumsal değişimin merkezi olmaktan çıkarmak olmuştur. Diğer de ideoloji kavrayışında gerçekleşecektir.*³⁶

Kültürel Çalışmaların İdeoloji Kavramsallaştırması

Kültürel çalışmaların ideoloji kavramsallaştırması çok farklı yaklaşımlardan beslenerek oluşmuştur. Kültürel çalışmaların ideoloji kavramsallaştırması Volosinov, Gramsci, Althusser ve Barthes'in yaklaşımlarının etkisi altında şekillenmiştir.³⁷ Larrain'in, etkisinin büyüklüğü bakımından üzerinde en çok durduğu üç isim Althusser, Gramsci ve Laclau olmuştur.³⁸ Tudor, Althusser ve onun yanı sıra Lacan'ın etkisini vurgular.³⁹ Çiler Dursun da, Curran gibi, Foucault'nun etkisi üzerinde durmaktadır.⁴⁰

Materyalist bir ideoloji kuramının içinden, göstergelerin toplumsal konularını ama aynı zamanda söylemsel bağlamı da vurgulayarak ideolojiye dilsel bir boyut kazandıran Volosinov, kültürel çalışmalara medya metinlerinin ideolojik/hegemonik mücadelenin yapıldığı alan olarak görülmesinin kavramsal araçlarını vermiştir.⁴¹ Gramsci'nin hegemonya kavramsallaştırması, karşı-hegemonyalara önemli derecede alan açacak biçimde genişletilerek⁴² ideolojik metinlerin çoklu/muhafif okumalarının yapılabileceği iddiasının temelini oluşturmuştur.⁴³

Althusser'in ideoloji kuramı⁴⁴ ise, ideolojinin bireyleri öznel olarak çağıracağı ve kapitalist yeniden üretim sürecinde ideolojik pratikler aracılığıyla bireyin yeniden/üretildiği varsayımıyla, kültürel çalışmaların ideoloji kavramsallaştırmasının önemli iddialarına kavramsal araçlar sunmuştur. Althusser, ideolojiyi, dili de içerisine alan anlamlandırma ve özneleşme pratikleri ile birlikte ele almıştır.⁴⁵ Öyle ki, Hall "Althusser'le birlikte dilsel ve söylemsel bir ideoloji kuramının kapıları açılmıştır" demektedir. İdeoloji, "bundan böyle 'şeylerin nasıl olduğu'na değil de; şeylerin nasıl anlamlandırıldığına bağımlı"dır.

... anlamı belirleyen gerçekliğin yapısı değildi; anlam bir toplumsal pratik süresince anlamlandırma işinin başarılı olarak icra edilmesi koşuluna bağlıydı... Anlamlandırma işi 'belirli' bir emeği içerdiğinden, olumsal koşullara maruzdu... Bir anlığına etnometodolojik terminolojiyi kullanırsak, anlamlandırma işi toplumsal bir icrada bulunmaydı. Anlamlandırmanın sonuçları verili bir gerçeklikten hareketle tamamen öngörülebilir bir nitelik taşıymıyordu ya da bu gerçeklik tarafından zorunluluk gereği belirlenmiyordu.⁴⁶

Başlangıçta, öznenin dilde ve dil aracılığıyla kurulma biçimleri üzerinde odaklanan metin-okur ilişkilerinin anlaşılmasında esin kaynağı, görüldüğü üzere, Althusser ve Lacan'dı. Ancak bu ideoloji kavramsallaştırması aslında Althusserci ideoloji kuramından da kopuş anlamına gelmekteydi. Metinler

hala hegemonik kültürle ilişkili kabul edilmekle ve ideoloji temel referans noktası olmayı sürdürmekle beraber, Althusserci çözümlemede savunulan biçimden vazgeçmişti. Anlamlandırma sistemlerindeki belirsizliğin ve yorum özgürlüğünün kabulü Althusserci belirlenimin reddedilmesine yöneltmişti.⁴⁷ Anlamın maddi gerçeklikle bağını tamamen kopararak toplumsal bir icraya/uzlaşmaya bırakmak post-modernizme kavramsal araçlarını sunan post-yapısalcığın epistemolojik varsayımlarını kabul etmek demektir. Zaten Hall de bu satırların devamında, “klasik Marksist” dil teorisinde üstü örtük bir biçimde bulunduğunu savunduğu yansıma teorisinden ayrılışı ilan etmektedir. Anderson’un da vurguladığı gibi, anlam nesnel gerçeklikten bir kez koparıldığında ise dil içerisinde kurulan ideoloji de kendi toplumsal ve tarihsel temellerini kaybetmekteydi.⁴⁸

Metinden ayrılarak alımlayıcıya giden yolda -ve giderek “bunaltıcı” hale gelen odaklanmada- sonraki adımlar Barthes’ın kavramsallaştırmalarına başvurarak atılmıştır. İdeolojinin dil içinde kurulma biçimleri üzerinde duran ve metnin çok anlamlılığı vurgusuyla post-yapısalcılığa yaklaşan Barthes, kültürel çalışmaların ideoloji kavramsallaştırmasını düzenlam, yananlam ve mitler kavramsallaştırmalarıyla etkilemiştir.⁴⁹ Barthes’ın ilk etkisi metinlerdeki yananlamın ideolojik olarak incelenmesi yaklaşımına olmuştur. İkinci etkisi de, düzenlamın verili olmayıp çok anlamlı olması ve alımlayıcının anlamlandırmasına açık olması şeklindeki varsayımları doğrultusunda geliştirdiği “yazarsıl kavramı” kültürel çalışmaları medya metinlerinin alımlayıcılarına yönelten yaklaşımın merkezi kavramlarından biri olmuştur.⁵⁰

Stuart Hall’ün ilan ettiği Marksizmden ayrılıştta, post-Marksistlerin, Marx’ın ve klasik Marksizmin ideoloji kavrayışının sorununun ekonomizm olduğu iddiasının kültürel çalışmaların ideoloji kavramsallaştırması üzerindeki etkisi açıkça görünmektedir. Chantal Mouffe’un Marksizmde ideoloji sorununun ekonomik indirgemeci olarak ele alındığı iddiasını hatırlamak gerekir.⁵¹ Mouffe’a göre, üstyapının ekonomik alt yapının mekanik yansıması olarak görülmesi, ideolojik üstyapının tarihsel süreçte hiçbir rolü olmayan gölge-olgular (*epiphenomena*) olarak ele alınmasına yol açmaktadır. Mouffe, üstyapının öznelerin üretim ilişkileri içerisindeki konumuna göre belirlenmesi yaklaşımını da sınıfla ideoloji arasında zorunlu tekabülîyet ilişkisi kurduğu iddiasıyla eleştirmektedir. Kültürel çalışmaların ideoloji kavramsallaştırması da tam da bu noktadan hareket etmektedir. Anlamın metinlerarasılığı ve çok vurgululuğu karşısında anlamların bir sınıfa sabitlenmesinin mümkün olmadığı iddiası ideoloji kavramsallaştırmasındaki büyük dönüşümün en

önemli adımlarından biri olmuştur. Buradan hareketle, sınıfın ideolojik ve politik bir indirgeme ile değil eklemleme süreciyle var olacağı savını ortaya atan Laclau anlamların diğer ideolojik öğelere eklenerek kazanılacağını iddia ederek ideoloji kavramından sınıfı tamamen çıkarmıştır.⁵²

Garnham, temel ayrımların böylesine ortadan kalktığı bir ideoloji kavramsallaşmasını, somut tarihsel kökenlerinden koparılmış olmakla, ideolojiye ya salt epistemolojik ya da salt ontolojik bir problem olarak odaklanılmasıyla eleştirmektedir:

İdeolojinin evrensel ve ontolojik statüsüne yapılan böylesi bir vurgu, tarihsel materyalist bir ideoloji teorisinin merkezi odaklanmasını ihmale götürür. İdeolojik formasyonlar arasındaki fark ve bu farklılıkların analizini, farklı toplumsal formasyonların somut analizi içinde köklendirme girişimi. Bu ihmal, toplum dışı ve tarih dışı teorilere götürür ki burada mücadele artık belirli bir ideolojiye karşı değil ancak bu mücadelenin istikameti her tür ideolojiye karşıdır.⁵³

Sınıfla bağı kopan ideoloji kavramı, Foucault'nun söylem kavramsallaştırmasının etkisiyle bir söylem meselesi haline gelmiştir ve söylemlerin etkisi olarak kabul edilmiştir.⁵⁴ Kültürel çalışmalar, Marksizme atfedilen mekanik ve kaba bir yanlış bilinç, yani bilinçleri iktidar tarafından ele geçirilen ve manipüle edilen insanlar anlayışını reddederken tarihsel maddeci köklerinden tamamen kopmuştur.

Epistemolojik Kopuşun Metodolojik Sonuçları

İdeoloji kavramsallaştırmasındaki bu epistemolojik kopuşun metodolojik sonuçları da iletişim alanını derinden etkilemiştir ve hala etkilemektedir. Medya içeriklerinin oluşturulması ve anlamlandırılması sürecine, hem üreticilerin hem de tüketicilerin aktif bir şekilde katıldığı iddiasını getirecektir. Medya mesajlarının taşıdığı ideolojinin çoklu anlamlandırmaya açık ve özerk göstergelere dönüştürülebilme ihtimali araştırmada merkezi bir rol oynamaya başladı. Böylelikle, izleyicilerin medya içerikleri aracılığıyla sunulan egemen ideoloji ve değerlere ne kadar direnip bunları alternatif şekillerde anlamlandırdığına yönelik araştırmalar kültürel çalışmalara hâkim oldu.⁵⁵ Ekonomi politik yaklaşımın medyaya ilişkin çalışmalarına getirilen "izleyici, alımlayıcı ya da kod açıcının güçsüzlüğünü kabul ederek ideolojik sürecin kodlayıcı yanını vurguladığı", dolayısıyla izleyicinin anlam üretiminde edilgen varsayıldığı ve yönlendirmeye açık bir izleyici tarifi yaptığı yönündeki eleştirinin bu kaymada rolü oldu.⁵⁶ Böylelikle, kültürel çalışmalar, kültürel üretimden çok kültürel tüketime, çalışma ilişkileri ve üretim noktasından çok boş zamana ilişkin kül-

türel pratiklere odaklandılar. Hall, baskın, uzlaşmacı ve karşıt okumaları kavramsallaştırdı.⁵⁷ Fiske, Hall'ün bu kategorilerini baskın ve karşıt okumalar ikiliğine indirgedi.⁵⁸ Garnham'ın deyiimiyle bu "fazla ve bunaltıcı derecede" bir odaklanmaydı. Çünkü, tüketime, alımlamaya ve yorum anına odaklanarak, tüketim özgürlüğü ve gündelik yaşam sürekli abartılıyordu.⁵⁹ Ancak ekonomi politikçilere göre, herhangi bir doğru ya da hakikat temelli bir konumlanmış benimsenmeksizin, iktidar, direnme ve gündelik pratiklerin özgürleştirici anlamlarına odaklanmak sorunluuydu. Sorun, aşk romanları, popüler müzik gibi kültür ürünlerinin ve gündelik yaşamın diğer kültürel pratiklerinin, elit ve ege-men kültür karşısında, kültürel pratikleri kışkırtan kapitalist stratejiler analiz edilmeksizin bir direniş kültürü olarak selamlanmasındaydı. Kapitalist üretim ilişkilerinden koparılmış böylesi bir "direniş" kavramsallaştırması da baskıcı yapıların gizlenmesine aracı oluyordu.⁶⁰

Kültürel çalışmalarda, metnin kültürel anlamların erişilebilir olduğu bir alan olarak görülmesi ve söylemin ideolojideki kuruculuğuna yapılan vurgu kültürel çalışmalar içerisinde yapılan araştırmalarda analiz birimi olarak metin içeriklerinde yoğunlaşılmasına neden olmuştur. Kültürün işaretler ve dil aracılığıyla taşınması, kültürel anlamların dil aracılığıyla biçimlenmesi ve iletilmesine yönelik varsayımlar dilin, değerlerin, anlamların ve bilginin oluşturulduğu bir mücadele alanı olarak görülmesine zemin hazırlamıştır. (Kitle iletişim araçları) Televizyon da bu anlamların üretildiği ve kültürel pratiklerin taşındığı en önemli araçlardan biridir.⁶¹

Bu yaklaşım, kültürel çalışmaları, dil ve anlamlar aracılığıyla gerçek dünyanın toplumsal olarak nasıl yapılandırıldığı ve sunulduğu (temsil edildiği) üzerine odaklanmaya götürmüştür. Kültürel çalışmalar insanların anlamlandırma ve temsil pratikleri aracılığıyla kültürü anlamaya çalışırlar.⁶² Kültürel çalışmalar, yapısökümcü akımın etkisiyle kültürel ürünleri, toplumsal pratikleri ve hatta kurumları birer metin olarak ele almıştır. Göstergibilim, dilsel olanların yanı sıra dilsel olmayan göstergelerin de çözümlenmesi için bir terminoloji geliştirilmesini sağlamıştır.⁶³ Şimdi her şey "okuması yapılan" bir metin haline gelmişti:

Postmodern dönem aynı zamanda metinselcilik ve teoracılık yönünde eğilimler üretti. Bu eğilimler içinde her şey metinleşir ve kültürel araştırmalar pratiği, teoriği metinlerin okunması yönünde kullanan bir yapıya bürünür. Teoriciliğin en rezil örneklerinde, Jargon analizin yerini alır, bağlam kaybolur ve kültürel araştırmalar akademik kelimeler oyunu içinde yozlaşır. Böylece teori, analiz ve eleştiri araçları sağlama özelliğini kaybeder, kötüye kullanılıp çarpıtılır.⁶⁴

Golding ve Murdock, kültürel çalışmaların, kendi açısından en önemli analiz birimi haline gelmiş olan medya mesajları da dâhil her türlü metindeki eşitsizlik ilişkisini ve buna karşı mücadeleleri, dilde ve söylemdeki yerel ve parçalı mücadeleleri incelediklerini belirterek bunu “post ön ekine dayalı olarak” yaptıklarını vurgulamaktadırlar.

Temelde anlamın inşasıyla –anlamın belirli anlatım formları içinde onlar aracılığıyla nasıl üretildiği ve günlük hayat pratikleri yoluyla sürekli olarak nasıl müzakere edildiği ve yapıbozuma uğratıldığıyla ilgilenir.⁶⁵

Metne kapanma ve metnin anlamlandırılmasında alımlayıcıya verilen büyük rol doğrultusunda tüketim/alımlama ve yorum anına odaklanmakla, eğilimi, kültürel çalışmaların toplumsal olanın eleştirel bilgisini üretme iddiasını zayıflatır. Çiler Dursun, postmodernizmde, gerçekliğin temsili nosyonunun özü olan gösteren ile gösterilen arasındaki bağlantı, bütünüyle ortadan kalktığını ve geriye kalan şeyin gösterenler arasındaki özgür bir oyun olduğunu hatırlatmakta ve bu oyunun kendi çıkarı doğrultusunda iletiyi kod açımına uğratan okurun anlam üzerindeki iktidarını ayrıcalıklı kıldığını vurgulamaktadır. Dursun, tam bu noktada, kültürel çalışmaların popüler kültür ürünleri karşısında okuyucu/izleyici etkinliklerinin kutlanmasındaki iyimser tonunun postmodernist bakış açısıyla bağlantısına dikkati çekmektedir.⁶⁶ Zamanla, postmodern teori çerçevesinde “eleştiri” getirme eğilimi kültürel çalışmalara hâkim hale gelir.

... kültürel araştırmalar alanında birbirleri ile yarışan postmodern dönemler mevcuttur. En aşırı biçimlerinde, postmodern dönem, kültürel üretim ve alımlamanın ekonomik, politik ve sosyal boyutlarını siler, kültürel ve teknolojik nedenselliğin yeni bir formunu yürürlüğe sokar, kuramcı saçmalıkları gündemine alır ve metinsel anlamlandırma, sosyal eleştiricilik ve politik mücadelenin olasılığından vazgeçer. Daha diyalektik ve politik bir versiyonunda, postmodern teori kültürel eleştiricilik ve çağın politikasına yeniden değerlendirmek için kullanılır.⁶⁷

Kellner, metinlerin toplumsal ilişkiler ve yapılar içerisindeki üretimini analiz dışında bırakılarak yapılan, metne ve alıcıya odaklanmanın, kültürel araştırmaların önünü kestiği iddiasındadır. Aynı şekilde alımlama analizi, alıcının sosyal ilişkiler içerisinde nasıl üretildiğini göstermede başarısız olur ve bazı ayırt edici içerikleriyle kültür ve toplumun, alıcının metni alımlamasına etkisini göz ardı eder.⁶⁸

Kültürel çalışmaların postmodern aşamasında, popülerlerin öğelerinden olan yerel zevkler, tüketim ve melez kimliklerin inşası uğruna ekonomi, tarih ve politikayı

görmezden gelme ve hatta tamamen yok sayma gibi yaygın bir eğilim vardır. Bu kültürel popülizm Marksizm'den uzak postmodern teoriye geçişi tekrarlar ve indirgemeciliği, serbestliğin ve baskının ana anlatılarını ve tarihsel teleolojiyi öne sürer.⁶⁹

Kültürel çalışmalar içerisinde, hem üretimi hem de metni göz ardı eden, bu nedenle de metnin ve kültürel ürünlerin kullanımındaki izleyici hazzının popülist bir biçimde yüceltilmesine yol açan eğilim, aşırı uçlara taşındığında, araştırmacıların çalıştığı konularda izleyici deneyimlerini "cilalamasını" ve eleştirel mesafeyi de yitirmesine neden olmaktadır.⁷⁰ Alemdar ve Erdoğan, kültürel araştırmalardaki egemen yönelimin küresel serüvendeki kapitalist pazarın biçimlendirdiği ve yaydığı kültürü eleştirirken mitleştiren ve yücelten, bireye kadar indirgenen görecilikle (relativizm) meşrulaştıran biçimde sürdüğünü söylemektedir:

... küresel kültür endüstrilerini incelememekte ve bu endüstrilerin siyasal ekonomi dahil her tür analizinden uzak durmaktadırlar. Onun yerine, yeni medya teknolojilerinin ürünlerinin içerik ve alımlamaları üzerinde durarak, kapitalizmi yıllardır savunan "etki" araştırmaları paralelinde bir yerde durmaktadırlar. Bu yerde, kapitalizmin en son ve en sinsi ve etkili savunucusu rolünü oynamaktadırlar. Örgütlü iletişim yapılarının ürettiği kültür ürünlerinin kültürel incelemesini yapanlar ile gerçek insan ilişkilerine gerçek örgütlü süreçlerde bakanlar ve kültürel ürünleri "ifade edilmiş temsiller ve örgütlü üretim yapılarının ve ilişkilerinin bir parçası" olarak görenler arasında bir uzlaşma olasılığı, var olan çıkar yapıları içinde olanaksızdır.⁷¹

Sonuç

Bu dönüşümün güncel iletişim çalışmalarında üç temel etkisi vardır. Bunlardan ilki metne kapanma, yani tüm iktidar ve tahakküm ilişkilerinin medya içeriği içerisinde aranmasıdır. İkincisi alımlama sürecine odaklanarak toplumsal gerçekliğin sadece belirli ve sınırlı bir an ve kısmına yönelik betimleyici bilgi üretilmesi eğilimidir, ki bu bilimsel bilginin gerektirdiği "açıklayıcılık" nosyonunu ortadan kaldırır. *Üçüncüsü de toplumsal sınıfı analizden dışlayarak üretim tarzı ve kültür arasındaki ilişkinin görünmez kılınmasıdır.* Kültürel Çalışmaların bu dönüşümü, postmodern ve post-Marksist yaklaşımın 'sınıf' ve "ekonomik belirlenim", tarihsellik kavramlarına karşı saldırılarının iletişim çalışmalarında yarattığı etkiyi göstermektedir. Kellner gibi daha umutlu ve ılımlı olanların aksine Erdoğan'ın dediği gibi, kültürel çalışmalar ve ekonomi politikçiler arasındaki temel kesişim noktaları uzlaşmayı neredeyse imkansız hale getirecek biçimde kırılmış görünmektedir.

Ancak, metne kapanma, alımlama anına odaklanma ve sınıfı analizden dışlama şeklindeki metodolojik eğilimlerin kültürel çalışmalar içerisinde hakim hale gelmesine, *kültürel çalışmalar içerisindeki Marksistlerden* gelen özeleştiriler ve ekonomi politik yaklaşım içinden yükselen eleştirinin düşünömsel bir bilim yapma anlayışı içerisinde dikkate alınması bir uzlaşma zemini hazırlayabilir. Bu zemin, kültürel çalışmaları yeniden materyalist bir kültür teorisi etrafında örgütlenme çabasıyla sağlanabilir görünmektedir. Böyle bir çaba, uzlaşma için yeni bir zemin hazırlamakla kalmayacak, postmodernist saldırıya iletişim alanından verilecek tarihsel maddeci bir cevap da olacaktır.

Notlar

- 1 Bu makale, Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi'nde tamamlamış olduğum “İletişim Çalışmaları ve Yöntembilim: Eleştirel Bilgi Üretimi Üzerine Bir Araştırma” başlıklı doktora tezinde yer alan bir bölümün gözden geçirilmiş halidir.
- 2 Temelinde Marksizmin yapı özne ilişkilerini çözememiş olduğuna yönelik iddia ile Marx'ın toplumsal değişim ile ilgili öngörülerinin gerçekleşmemiş olmasından ve sosyalist deneyimlerle ilgili hayal kırıklıkları ve eleştirilerden kaynaklanan tartışma bulunmaktadır.
- 3 James Curran, “Kitle İletişim Araştırmasında Yeni Revizyonizm: Bir Yeniden Değerlendirme Çabası”, *Medya, İktidar, İdeoloji*, der. Mehmet Küçük (Ankara: Ark, 2005), 381.
- 4 Peter Golding ve Graham Murdock, “Kültür, İletişim ve Ekonomi Politik.” *Medya Kültür Siyaset*, der. Süleyman İrvan, çev. D. B. Kejanlıoğlu (Ankara: Alp Yayınevi, 2002), 61. Göran Therborn, artık Marksist olma iddiası bulunmayan post-Marksizm ile Marksist kültürel eleştiriyi radikal biçimde yenileyen neo-marksizm arasındaki sınırların yakın zamanda bulanıklaştığını vurgulamaktadır. Göran Therborn, *Marksizmden Post-Marksizme* (Ankara: Dipnot, 2010), 201-5.
- 5 Korkmaz Alemdar ve İrfan Erdoğan, *Öteki Kuram* (Ankara: Erk, 2010).
- 6 Douglas Kellner, “Cultural Studies and Social Theory: A Critical Intervention” (1999) <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.498.9127&rep=rep1&type=pdf>
- 7 Eagleton “postmodern”in, bütünlükleri, evrensel değerleri, büyük tarihsel anlatıları, insan varoluşu için bulunabilecek sağlam dayanak noktalarını ve nesnel bilginin olanaklılığını reddeden çağdaş düşünce hareketinin tümü olduğunu söylemektedir. “Postmodernizm, hakikate, bütünlüğe ve ilerlemeye şüpheyle yaklaşır; kültür seçkinciliği olarak gördüğü şeye karşı çıkar; kültürel göreciliğe yakın durur ve çoğulculuğu, devamsızlığı ve heterojenliği savunur.” Eagleton, *Kuramdan Sonra*, çev. Uygur Abacı, (İstanbul: Literatür, 2004), 13.
- 8 P. M. Rosenau, *Post-Modernizm ve Toplum Bilimleri*, çev. Tuncay Birkan (Ankara: Bilim ve Sanat, 2004), 180.
- 9 Rosenau, *Post-Modernizm*, 162.
- 10 Yönteme karşı olan ve bunları yöntem olarak tanımlamaktan kaçınan şüpheli postmodernistler bulunmasına rağmen postmodernistlerin kullandığı yapıbozum ve yorum yöntem olarak nitelendirilmektedir. Rosenau, *Post-Modernizm*, 173.
- 11 Rosenau, *Post-Modernizm*, 173. Postmodern yorum, yorumsamacı yorumla karıştırılmamalıdır.
- 12 Rosenau, *Post-Modernizm*, 173.
- 13 Metin Özügürlü, *Sosyal Araştırma, Bilgi Kuramı ve Yöntembilim Sorunu*, Yayınlanmamış Ders Notları (2017). <https://acikders.ankara.edu.tr/mod/page/view.php?id=43746>
- 14 Sevilay Çelenk, *İletişim Çalışmalarında Kırılmalar ve Uzlaşmalar* (Ankara: De Ki, 2008), 13.

- 15 Levent Yaylağül, *Kitle İletişim Kuramları: Egemen ve Eleştirel Yaklaşımlar* (Ankara: Dipnot, 2008), 112. Raymond Williams'a göre kültür, bütün bir yaşam biçimi, "bir bütün olarak hayat"tır. Herhangi bir toplumdaki toplumsal pratikler, temsiller, dil ve geleneklerdir. Dolayısıyla, kültür, biçimsel türler kadar duyarlılıkları, değerleri, eylemleri de çerçevelemektedir. Bkz. Raymond Williams, *Culture and Society* (New York: Columbia University Press, 1958); Raymond Williams, *The Long Revolution*, (London: Chatto and Windus, 1961). Williams "kültür ve toplum"u bir arada düşünme ihtiyacını tartışmaya açmış oluyordu. Bkz. Kellner, "Critical Interventions". İşçi sınıfının kültürünü anlamak için onların kültürünü biçimlendiren popüler kitle kültürü ürünlerini de inceleyen Williams kültürün hem üretim ve dağıtımını hem de içeriğini dikkate alır. Kültürü tarihsel bağlamına yerleştirerek günümüz kapitalist kültürünün oluşumunda sanayi devrimi, okuryazarlık ve işçi sınıfının mücadeleleri ile batı tipi burjuva demokrasilerinin gelişimi ve kurumsallaşmasını tarihsel süreç içerisinde oluşan bir olgu olarak ele alır. Toplumun düşünce ya da his yapısının oluşumunda yaşanan tarihsel gelişmelerin etkilerini anlamaya çalışır. Kültürü kolektif bir olgu olarak değerlendirir ve sosyalleşme süreciyle edinildiğini belirtir. Sınıf farklılıklarına dayalı olarak farklı düşünce ve his yapılarını açıklamada kültürün, ideolojinin ve sınıfsal tahakküm ve hegemonyanın önemine dikkat çeker. Bkz. Yaylağül, *Kitle İletişim*, 114.
- 16 Douglas Kellner, "Kültürel Marksizm ve Kültürel Çalışmalar", *Ethos*, Temmuz 2016, 9(2), 140.
- 17 Erol Mutlu, "İletişim Çalışmaları Alanına Aykırı Bir Bakış: Bir Üst-İletişim Olarak İletişim Çalışmaları", *AÜ İLEF Yıllık '94*, 1996, s. 165-180.
- 18 Nicholas Garnham, "Bir Kültürel Materyalizm Teorisine Doğru", *İletişim Çalışmalarında Kırılmalar ve Uzlaşmalar*, der:Sevilay Çelenk (Ankara: De Ki, 2008), 70.
- 19 Birmingham Üniversitesi Çağdaş Kültürel Araştırma Merkezi.
- 20 Kültürel Çalışmaları, kültür ve kültürel ürünlere yaklaşımları açısından Frankfurt Okulu Yaklaşımı, İngiliz Kültürel Çalışmaları ve Postmodern/postyapısalcı yaklaşımlar olarak sınıflandıranlar da bulunmaktadır (Dağtaş, 1999: 363). Ancak bu çalışmada, Kültürel Çalışmaları Birmingham Okuluyla başlayan ve Frankfurt Okulundan, yapısalcı Marksizme, Gramsci'den, Foucault'ya ve postmodernlere kadar uzanan geniş yelpazedeki etkilerle gelişen yaklaşım/alan olarak ele alınmaktadır. Bkz. Dursun, *Kültürel Çalışmalar*. İngiliz kültürel çalışmaları Frankfurt Okulunun, işçi sınıfının var olan kapitalist topluma uyum sağlamasında kitle kültürünün önemli bir rol oynadığı düşüncesini miras almıştır. Buna göre tüketim ve medya kültürü kapitalist hegemonyanın parçası olarak oluşur. İngiliz Kültürel Çalışmaları, Frankfurt Okulu gibi kültür ve ideoloji arasında bağ kurmakta ve araştırmanın merkezine ideoloji eleştirisini koymaktadır. Bu bağlamda kültür de, hegemonyanın ve ideolojinin yeniden üretiminin bir türü olarak kavranmaktadır. Kültürel öğelerin, düşünce ve davranışları şekillendirerek bireylerin kapitalist toplumun sosyal koşullarına uymasını sağladığı savlanır. Kültürü hem Frankfurt Okulunun hem de İngiliz Kültürel Çalışmalarının araştırmalarında kapitalist topluma direnişin potansiyel bir biçimi olarak da ele alınır. Ancak, İngiliz kültürel Çalışmaları sonraki yıllarda postmodern yaklaşımların da etkisiyle medya kültüründeki direniş hareketlerini ve medya ürünlerinin kitleler tarafından yorumlanmasını kullanıldığını yüceltmıştır. Frankfurt Okulunun, bazı istisnalar dışında, kitle kültürünü homojen ve ideolojik baskının ikna edici bir türü olarak kavramsallaştırmasından giderek bir

kopuş yaşanmıştır. İki geleneği birbirinden ayıran da bu kopuş olmuştur. Kellner bu kopuşu “Ancak Birmingham projesi de sonunda, kültürel çalışmalarda postmodern popülist bir dönüşüme yol açtı” diyerek anlatmaktadır. Bkz. Kellner, “Ayrım”, 141-42.

- 21 Yaylagül, *Kitle İletişim*, 113.
- 22 Gerçi, Hall *Kültürel Çalışmalar ve Teorik Mirası* metninde, kültürel çalışmaların Marksizmle hiçbir zaman mükemmel bir teorik uyum içinde olmadığını söylemektedir. Bkz. Hall, “Kültürel Çalışmalar ve Teorik Mirası,” *İletişim Çalışmalarında Kırılmalar ve Uzlaşmalar*, der. Sevilay Çelenk (Ankara: De Ki, 2008), 89. Ona göre Marksizm kültür, ideoloji, dil ve simgesel olanı açıklamakta yetersizdir. Hall, Marksizmi mahkum eden, ortodoksluğu, doktriner karakteri, belirlenimciliği, indirgemeciliği ve değişmez tarih yasası, üst-anlatılığı gibi “sorunları” olmadan da zaten yetersiz olduğunu vurgulamaktadır. Eleştirileri postmodern eleştirilerle dikkat çekici biçimde örtüşmekte, Hall, postmodern savları kabul etmiş görünmektedir.
- 23 Kellner, “Critical Intervention”.
- 24 Yaylagül, *Kitle İletişim*, 112.
- 25 Terry Eagleton, *Postmodernizmin Yanılsamaları*, çev.: Mehmet Küçük, (İstanbul: Ayrıntı, 1999).
- 26 Nicholas Garnham, geçmişte bazı ekonomi politikçilerin üretim tarzı ve kültürel pratikler arasındaki ilişkiyi dar yansıtmacı ve belirlenimci bir biçimde ele almış olmasının, bu tür bir konumlanmanın genel yaklaşım tarafından devralınmasının zorunlu olmadığını söylemektedir. Bkz. Garnham, “Uzlaşma”, 121. Garnham, ekonomi politik kavramının kültürel çalışmalarda sorgulanmaksızın dolaşıma giren yanlış tanımından korumak istediğini “... onu kültürel çalışmaların sınırsız ve yaralayıcı lütfundan korumak istiyorum” diyerek anlatmaktadır. Bkz. Garnham, “Uzlaşma”, 117. Özetle, kültürel çalışmalarla ekonomi politik arasındaki tartışmada mekanik ve indirgemeci bir ekonomi politik yorumunun tüm ekonomi politığe mal edilmesi söz konusudur.
- 27 Çelenk, *Kırılmalar*, 14.
- 28 Haluk Geray, *İletişim Alanından Örneklerle Toplumsal Araştırmalarda Nicel ve Nitel Yöntemlere Giriş* (Kocaeli: Umuttepe, 2014), 59.
- 29 Garnham, “Kültürel Materyalizm”, 117.
- 30 Alemdar ve Erdoğan, *Öteki Kuram*, 362.
- 31 Lawrence Grossberg, *Bringing It All Back Home: Essays on Cultural Studies* (Durham and London: Duke University Press, 1997), 187.
- 32 John Fiske, “Postmodernizm ve Televizyon”, *Medya, Kültür, Siyaset*, der. Süleyman İrvan (Ankara: Alp, 1997), 55.
- 33 Grossberg, *Bringing It All Back Home*; Lawrence Grossberg, *Dancing in Spite of Myself: Essays on Popular Culture* (Durham and London: Duke University Press, 1997).
- 34 Kellner, “Critical Intervention”.
- 35 Metin Özügürlü, “Sınıf Çözümlemesinin Temel Sorunsalları”, *Praksis*, sayı: 8 (2011), 29-50.

- 36 Nicholas Garnham, "Ekonomi Politik ve Kültürel Çalışmalar: Uzlaşma mı Boşanma mı," İletişim Çalışmalarında Kırılmalar ve Uzlaşmalar, der. Sevilay Çelenk (Ankara: De Ki, 2008), 117.
- 37 Banu Dağtaş, "İngiliz Kültürel Çalışmalarında İdeoloji", *Kurgu Dergisi* 16 (1999), 335.
- 38 Jorge Larrain, "Stuart Hall and the Marxist Concept of Ideology," *Stuart Hall: Critical Dialogues in Cultural Studies*, der. David Morley ve Kuan-Hsing Chen (Londra: Routledge, 1996), 47-48.
- 39 Andrew Tudor, "Kültür, Kitle İletişimi ve Toplumsal Etken", *Kitle İletişim Kuramları*, der. E. Mutlu, (Ankara: Ütopya), 395-427.
- 40 Çiler Dursun, *Kültürel Çalışmalar*, Ankara Üniversitesi Kültürel Çalışmalar Yüksek Lisans Dersi Yayınlanmamış Ders Notları (2012). Curran'a göre Foucaultcu miras biraz karışıktır. Kültürel çalışmaların merkezlesmesinin (decentering) neden olmuştur. Medyanın rolü, analitik olarak bir dizi tikel örnekler dizisi şeklinde ayrılabilen bir toplum bağlamında yer alan ya da söyleme dışsal iktidarın tamamen içinin boşaltıldığı okuyucu-metin karşılaşmalarının ardışıklığına indirgenmektedir Bkz. Curran, "Yeni Revizyonizm", 382).
- 41 Dağtaş, "İngiliz", 354.
- 42 Burada bir noktaya açıklık getirmek gerekmektedir. Kültürel Çalışmaların Marksizmin dogmatik yorumlarına karşı konum alırken eleştirilerini dayandırdığı Althusser ve Gramsci'nin gerçekten bu eleştirilere kaynaklık mı ettiği yoksa Kültürel Çalışmalar ekolü tarafından yapılan yorumlarla mı bu sonuçlara varıldığı bu makalenin konusu değildir. Örneğin aslında Marx'ta ya da tarihsel maddeci metodolojide olmayan yansımacı yorum karşısında Kültürel Çalışmalar tarafından Gramsci'ye dayanılarak tutum alınmakta, Marx'ta gerçekte olmayan bir argüman bütün Marksizme atfedilerek ve Gramsci'nin Marx'ın "yanlış bilinç" kavramsallaştırmasını tamamen dışladığı kabul edilerek Gramsci eliyle eleştirilmektedir. Bu nedenle Gramsci'nin kavramlarının önemli ölçüde "genişletilmiş", bu iddialar bakımından "kullanışlı hale getirilmiş olduğu" vurgularına dikkat edilmelidir.
- 43 Dağtaş, "İngiliz", 355.
- 44 Louis Althusser, *İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları*, (İstanbul: İletişim, 2010), 65.
- 45 Burak Özçetin, "İdeoloji, İletişim, Kültür: Bir Stuart Hall Değerlendirmesi," *Akdeniz İletişim Dergisi*, 13, (Haziran 2010), 145.
- 46 Stuart Hall, "İdeolojinin Yeniden Keşfi: Medya Çalışmalarında Baskı Altında Tutulanın Geri Dönüşü," *Medya, İktidar, İdeoloji*, der. Mehmet Küçük (Ankara: Bilim ve Sanat, 2005), 103.
- 47 Tudor, "Toplumsal Etken", 413.
- 48 Perry Anderson, *Tarihsel Materyalizmin İzinde*, çev. M. Bakırcı ve H. Gürvit, (İstanbul: Belge, 2004).
- 49 Roland Barthes, *Çağdaş Söylenler* (İstanbul: Hürriyet Vakfı Yayınları, 1990).
- 50 Dağtaş, "İngiliz", 355.
- 51 Chantal Mouffe, "Hegemony and Ideology in Gramsci," *Gramsci and Marxist Theory*, der. Chantal Mouffe (Londra: Routledge and Kegan Paul, 1979), 169.

- 52 Ernesto Laclau, *İdeoloji ve Politika* (İstanbul: Belge, 1985), 174-5.
- 53 Garnham, "Kültürel Materyalizm", 72.
- 54 Dursun, *Kültürel Çalışmalar*, 14.
- 55 Yaylagül, *Kitle İletişim*, 117.
- 56 Çelenk, *Kırılmalar*, 14.
- 57 Stuart Hall, "Kodlama Kodaçımı," *Medya ve İzleyici: Bitmeyen Tartışma*, der. Şahinde Yavuz (Ankara: Vadi, 2005).
- 58 Douglas Kellner, "Ayrımın Üstesinden Gelmek: Kültürel Çalışmalar ve Ekonomi Politik," *İletişim Çalışmalarında Kırılmalar ve Uzlaşmalar*, der. Sevilay Çelenk, (Ankara: De Ki, 2008), 166.
- 59 Garnham, "Uzlaşma", 119.
- 60 Çelenk, *Kırılmalar*, 14.
- 61 Colin Barker, *Television, Globalization and Cultural Identities* (Philadelphia: Open University Press, 1999), 12.
- 62 Barker, *Television*, 13.
- 63 Dursun, *Kültürel Çalışmalar*, 13.
- 64 Kellner, "Critical Intervention".
- 65 Golding ve Murdock, "Kültür, İletişim", 51.
- 66 Çiler Dursun, *İletişim, Kuram, Kritik* (Ankara: İmge, 2013), 62.
- 67 Kellner, "Critical Intervention".
- 68 Kellner, "Critical Intervention".
- 69 Kellner, "Kültürel Marksizm", 145.
- 70 Kellner, "Ayrım", 177.
- 71 Alemdar ve Erdoğan, *Öteki Kuram*, 365-66.

